

BLIJVENDE GASTEN

De voorjaarsstorm zingt in de schoorsteen en de oude sparren voor het raam van mijn werkkamer gebaren opgewonden met hun armen en ruisen. En plotseling suizen van bovenaf een dozijn zwarte, droppel- en stroomlijnvormige projectielen het stuk bewolkte hemel binnen dat door mijn raam wordt omlijst. Als stenen vallen ze naar beneden tot vlak boven de boomtoppen; dan krijgen ze eensklaps grote zwarte vleugels, worden vogels, lichte plumeaux, die de storm opneemt en uit mijn gezichtsveld veegt.

Ik ga aan het raam staan om het vreemdsoortige spel te bekijken dat de kauwen met de storm spelen.

Spel? Ja, een spel in de juiste zin van het woord: oefeningen, bewegingen die enkel voor het plezier uitgevoerd worden en die verder geen enkel doel hebben. Maar: aangeleerde bewegingen, geen instinctmatig aangeboren!

Want wat de vogels hier doen: de wind benutten, precies afstand schatten en vooral: de kennis van de plaatselijke windverhoudingen en van alle plaatsen waarbij, juist bij deze windrichting, opwaartse luchtstromingen, windzakken of dwarrelwinden ontstaan, dat alles is geen ingeboren, maar individueel aangeleerde kennis. En wat doen ze al niet allemaal met de wind! Bij de eerste aanblik lijkt het alsof de wind met de vogels speelt als een kat met een muis. Maar de rollen zijn omgekeerd: de vogels spelen met de storm. Ze laten de storm telkens bijna, maar slechts bijna, de baas: ze laten zich door de opwaartse luchtstroom hoog, hoog de hemel inwerpen — ze lijken daarbij wel omhoog te vallen — en dan draaien ze met een kleine, nonchalante beweging van één vleugel op de rug, openen hun vlerken voor het onderdeel van een seconde van onderaf tegen de wind en storten dan met een snelheid, veel groter dan die van een vallende steen naar beneden, draaien zich met een even kleine bewegingen van de vleugels weer in de normale positie terug en schieten dan met bijna volledig gesloten vleugels in razende vaart tegen de storm, die hen naar het oosten blazen wil, honderden meters het westen in. Dat kost de vogels geen krachts-

inspanning: de blinde reus storm moet zelf de kracht opbrengen, benodigd om het vogellichaampje met een snelheid van ver over de 100 km per uur door de lucht te stuwen; de kauw zelf heeft er niets voor gedaan dan twee of drie nonchalante, nauwelijks merkbare vleugelbewegingen maken. Welk een soevereine beheersing van het domme geweld, wat een vervoerende triomf van het levende organisme over de elementaire krachten van het niet-organische!

Vier en twintig jaar zijn vergleden sinds de eerste kauw zo boven de huizen van Altenberg vloog, sinds ik mijn hart aan de vogel met de zilveren ogen verpandde. En zoals zo vaak in de grote liefde van ons leven: toen ik mijn eerste jonge kauw ontmoette, was ik me van niets bewust. Ze zat in de dierenwinkel van Rosalia Bongar, waar ik nu al meer dan veertig jaar klant ben, in een tamelijk donkere kooi, en ze werd voor precies vier Schillingen mijn eigendom. Ik kocht haar niet uit wetenschappelijke overwegingen, alleen maar uit verlangen om die grote, rode, geelomrande opengesperde snavel van het jonge dier eens lekker vol te stoppen met krachtig voedsel. Zodra ze voor zichzelf kon zorgen, wilde ik haar vrijlaten. Dat heb ik dan ook werkelijk gedaan, maar met het onverwachte gevolg dat er heden nog kauwen onder ons dak nestelen. Nooit nog is mij een daad van barmhartigheid ten aanzien van een dier zo beloond!

Weinige vogels, ja, weinig andere hogere dieren, hebben een zo hoog ontwikkeld familie- en gezelschapsleven als de kauwen. Daardoor zijn er ook weinig jonge dieren zo ontroerend, hulpeloos en aanhankelijk voor hun verzorger, als jonge kauwen.

Zodra de spoelen van haar grote veren verhoord waren en mijn kauw volkomen vliegwaardig was, betoonde ze mij een bepaald kinderlijke aanhankelijkheid. In huis vloog ze me in elke kamer na, en moest ik haar noodgedwongen alleen laten, dan riep ze vertwijfeld haar lokroep: „Tsjok”. Daarna werd ze genoemd en daaruit ontstond de traditie alle afzonderlijk opgekweekte jonge vogels naar hun lokroep te noemen.

Een jonge kauw, die volkomen aan haar verzor-

ger verbonden is, is natuurlijk uitermate interessant uit wetenschappelijk oogpunt. Men kan met de vogel naar buiten gaan, zijn manier van vliegen en voedsel zoeken, kortom al zijn manieren van doen in een volledig natuurlijke omgeving, zonder tralies en toch van vlakbij bestuderen.

Ik geloof niet dat ik van enig ander dier zo veel en zoveel belangrijks geleerd heb, als van Tsjok in die zomer van 1925. Wellicht lag het aan mijn goede nabootsing van de kauwenroep, dat Tsjok zeer spoedig mij boven alle andere mensen prefereerde. Op verre wandelingen, ja, zelfs op fietstochten vloog zij met mij mee, trouw als een hond.

Hoewel zij mij ongetwijfeld persoonlijk kende en sterker aan mij gehecht was dan aan iemand anders, kwam toch het instinctmatige, ja, het reflex-achtige van haar behoefte tot achternavliegen vaak op zeer merkwaardige wijze aan het licht. Wanneer iemand nl. op een bepaald ogenblik sneller liep dan ik en me zodoende passeerde, dan verliet de kauw mij geregeld om zich bij de vreemde aan te sluiten.

Weliswaar bemerkte zij weldra haar vergissing en keerde dan naar me terug. Naarmate zij ouder werd, merkte zij dat steeds sneller, hoewel een kleine „start”, een impulsieve beweging om degene die sneller ging te volgen, ook later nog vaak te merken was.

Tsjok raakte in een ernstiger zielsconflict wanneer een of meer kraaien voor ons opvlogen. De aanblik van een paar uitslaande zwarte vleugels die zich snel verwijderden, oefent onmiddellijk op een jonge kauw een onweerstaanbare drang uit om er achteraan te vliegen. Tsjok kon dat dan ook niet weerstaan en zelfs van droevige ervaringen in dit opzicht heeft zij niets geleerd. Want ze suisde blindelings achter elke willekeurige kraai aan, en op die manier werd ze soms zo ver meegenomen door een groep kraaien, dat ik haar bijna kwijtraakte.

Hoogst merkwaardig was haar gedrag als de kraaien neerstreken. Op het moment dat ze niet meer vlogen en de betovering van de vliegende zwarte vleugels niet meer werkte, voelde Tsjok zich eenzaam en begon ze jammerlijk om mij te roepen met dat klagende geluidje waarmee een zoekgeraakte jonge kauw om zijn

ouders roept. Zodra zij mijn antwoord hoorde, vloog zij op en naar me toe, en meestal met zoveel energie, dat zij nu de kraaien noopte mee te gaan en dan als leidster van de hele troep op me af kwam vliegen. In zulke gevallen moest ik maken dat de kraaien me reeds van verre zagen, want anders trad er weer een nieuwe verwikkeling op. Voor ik dat in de gaten had, kwamen ze namelijk achter de kauw aan tot vlak bij mij, zonder mij op te merken. Zagen ze me dan plotseling, dan verschrokken ze hevig en stoven in zulk een paniek weg dat Tsjok de schrik ook om 't hart sloeg en zij weer mee vloog.

In alle sociale gedragingen en reacties die door individuele ervaringen worden vastgelegd, was Tsjok dus op de mens ingesteld. Kiplings Mowgli beschouwde zich als een wolf, en Tsjok zou, zo zij had kunnen spreken, zich stellig een mens hebben genoemd. Alleen het signaal van een paar vliegende zwarte vleugels wordt ingeboren begrepen: „vlieg mee!”

Men zou, vermenschlijkt, kunnen zeggen: zolang Tsjok te voet ging beschouwde zij zich als een mens, maar zodra zij vloog, dacht zij dat zij een Bonte Kraai was, want van die soort zag zij voor het eerst de zwarte vliegende vleugels.

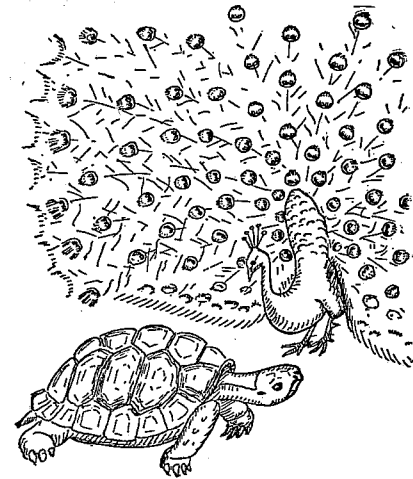
Toen in het hart van Rudyard Kiplings Mowgli de liefde ontwaakte, dwong de macht van die drift hem, zijn broeders de wolven te verlaten en naar de mensen terug te keren. Waarschijnlijk had de schrijver in zijn dichtelijke verbeelding gelijk: er bestaan nl. goede gronden om aan te nemen dat bij de mens en bij het merendeel van alle zoogdieren het voorwerp van de geslachtelijke liefde door onverwisselbare ingeboren gevoelens herkend wordt. Maar bij de vogels is dat anders!

Afzonderlijk opgekweekte vogels nl., die nooit hun soortgenoten hebben gezien, „weten” in de meeste gevallen helemaal niet, tot welke soort ze behoren, d.w.z. hun sociale handelingen en zelfs hun seksuele verlangens richten zij op diegene waarmee ze in zekere belangrijke fasen van hun jeugd samen zijn geweest; in de meeste gevallen dus op de mens. In dit verband kunnen allerlei allerzonderlingste vergissingen ontstaan. Zo b.v. het geval van een vrouwtjesgans, de enige die overbleef van een zestal jonge gansjes die aan vogeltuberculose stierven. Zij was uitsluitend met kippen opgegroeid, en hoewel we te juister tijd een pracht van een gent voor haar aangeschaft hebben, is zij tot

haar dood toe op onze Rhode-Island haan verliefd gebleven, die ze met liefdesbetuigingen overstelpte, terwijl ze zich totaal niets van de hofmakerijen van de ganzerik aantrok.

Een haast tragi-komisch geval van hetzelfde soort betrof een witte pauwhaan uit de dierentuin van Schönbrunn (Wenen). Hij was ook de laatste overlevende van een vroeg geboren en door slechte weersomstandigheden te gronde gegaan broedsel. Men bracht hem in de warmste ruimte waarover men toentertijd (juist na de eerste wereldoorlog) beschikte, nl. de verblijfplaats van de reuzenschildpadden. Deze ongelukkige vogel baltste later zijn hele leven lang enkel en alleen voor reuzenschildpadden en bleef blind en doof voor de bekoorlijkheden van de schoonste pauwinnen! Typisch voor deze merkwaardige staal van fixering van het driftleven op een bepaald voorwerp of individu is, dat men hem niet terug kan schakelen en ongedaan maken.

Toen Tsjok volwassen was, werd zij verliefd op onze dienstbode, die toen juist in het huwelijk trad en verhuisde naar een plaats, drie km bij ons vandaan. Na een paar dagen had Tsjok al uitgevonden waar zij verbleef en nam zij bij haar haar intrek in huis. Alleen om te slapen keerde zij nog bij ons op zolder op het vertrouwde plekje terug. Midden Juni echter, als de eigenlijke paar- en broedtijd van de kauwen voorbij is, keerde ze plotseling naar ons terug en adopteerde een van de veertien jonge kauwen die ik in dat voorjaar opgekweekt had. Tegenover dit adoptiefkind gedroeg Tsjok zich tot in de kleinste bijzonderheden precies als normale kauwen tegenover hun kinderen. De broedverzorgingshandelingen moeten vanzelfsprekend aangeboren zijn, want de eigen jongen zijn immers de eerste die een vogel te zien krijgt. Zou hij niet met instinctmatig bepaalde, overgeërfde handelingen op hen reageren, dan zou hij ze ongetwijfeld net als elk ander levend wezen van dat formaat in stukken trekken en opeten.

Nu moet hier nog vermeld worden dat Tsjok een wijffe was en in onze dienstbode dus ongetwijfeld een geschikte kauwman zag. Haar gedragingen lieten geen twijfel over. Van de zogenaamde „kruis-regel”, volgens welke vrouwelijke dieren zich tot mannen en mannelijke dieren zich tot vrouwen aangetrokken voelen, is bij vogels geen sprake, ook niet bij papegaaien, waarvan dat bijzonder vaak wordt beweerd. Een andere kauw, die ik kocht toen hij volwassen was, werd op mij verliefd en behandelde mij als kauw-dame. Urenlang trachtte dat dier me over te halen om in de door hem uitgekozen nestelholte te kruipen die maar een paar decimeter groot was. Op dezelfde manier trachtte een op de mens overgeschakelde mannetjes-huismus mij in mijn eigen jaszak te lokken.

Die mannetjes-kauw echter werd bijzonder lastig omdat hij mij voortdurend met de uitgezochtste lekkernijen — naar zijn smaak dan — voeren wou. En daarbij begreep hij merkwaardigerwijze dat de mensenmond de anatomisch juiste opening was om het in te stoppen. Dorgelukkig maakte ik hem als ik met het bijbehorende bedelgeluidje mijn open mond naar hem toestak. Dat was nog al een opoffering voor me, want zelfs ik heb niet graag fijngepikte en met kauwenspeeksel vermengde meelwormen in m'n mond. Begrijpelijkerwijs was ik daartoe dan ook niet altijd bereid, maar dan moest ik oppassen voor mijn... oren, want anders was, voor ik er erg in had, een van mijn oren volgepropt met een warme meelwormenbrij, en wel tot aan het trommelvlies toe, daar de kauw de gewoonte heeft het voedsel met de tong diep in de slokdarm van de jongen of het wijffe neer te drukken. Weliswaar gebruikte deze voederlustige kauw mijn oren alleen in geval ik hem mijn mond weigerde: daar probeerde hij het altijd eerst.

Het is eigenlijk aan Tsjok te danken dat ik in 1927 veertien jonge kauwen opkweekte. Aangezien namelijk veel van Tsjoks instincthandelingen jegens de mens in plaats van jegens zijn soortgenoten doelloos waren of volkomen onbegrijpelijk bleven, werd mijn nieuwsgierigheid gewekt en wenste ik een hele kolonie tamme, vrij vliegende kauwen te stichten teneinde hun gedrag in sociaal en gezinsverband te bestuderen. Daar ik onmogelijk elk afzonderlijk van de veertien kauwen op dezelfde manier opkweken kon en dus de plaats van de ouders innemen, zoals

ik dat vorig jaar bij Tsjok had gedaan, en daar ik van haar had gezien, hoe moeilijk jonge kauwen zich kunnen oriënteren, moest ik een ander middel bedenken om de nieuwe kauwen aan hun woonplaats te binden.

Na rijp overleg vond ik een uitweg die later bleek te voldoen. Voor het dakraampje van de zolderkamer waarin Tsjok al geruime tijd woonde, bouwde ik een langgerekte voliëre die uit twee delen bestond en rustte op een gemetselde dakgoot van een meter breed. Deze kooi besloeg bijna de gehele breedte van het huisdak. De jonge kauwen werden stuk voor stuk gemerkt met bonte ringen, waarnaar ze werden genoemd: Blauwblauw, Rechtsrood, etc.

Tsjok was eerst wat verstoord over de verbouwingen in de onmiddellijke omgeving van haar woning en het duurde verscheidene dagen eer zij er aan gewend was en zonder angst door de klapdeur in het gazen dak van de voorste afdeling van de kooi uit- en invloog. Dan zette ik Tsjok met de twee tamste jonge kauwen, Blauwblauw en Blauwrood, in die voorste afdeling en sloot hen daar op. Alle anderen werden in het andere stuk opgesloten. Zo gesplitst in groepen heb ik ze enkele dagen laten zitten. Dat had tot doel om de drie die het eerst de vrije lucht in mochten, sociaal aan de nog opgesloten te binden. Zoals reeds vermeld, begon Tsjok juist in die tijd een van de jongen, Linksgeel, te bemoederen, en dat was gelukkig, want nu was ze juist op tijd voor de hier volgende experimenten. Ik koos dan ook Linksgeel om die reden niet voor de eerste uitlaat-pogingen uit, daar ik de hoop had dat Tsjok om zijnentwille in de nabijheid van ons huis blijven zou. Anders ware te vrezen geweest dat zij met de nu vliegvaardige Linksgeel naar haar geliefde, mevrouw Unterauer in St. Andrä verhuisd ware.

Mijn hoop dat de jonge kauwen Tsjok op dezelfde wijze achterna zouden vliegen zoals zij mij het jaar daarvoor nagevloegen was, werd slechts gedeeltelijk vervuld. Toen ik de klapdeur voor de eerste keer opende, was Tsjok natuurlijk dadelijk buiten. Zij stormde bevrijd er vandoor en was in een paar seconden uit het gezicht verdwenen. Het duurde echter lang eer de jongen zich door de voor hen nieuwe opening in het vrije waagden.

Tenslotte waagden zij het tezelfdertijd, juist toen Tsjok buiten voorbijschoot, en ze trachtten haar achterna te vliegen. Daar

Tsjok echter geen acht sloeg op de langzame, gelijkmatige wijze van vliegen van de jongen, was zij ze bij haar eerste duikvlucht al kwijt. Later, toen Linksgeel vrij mocht, vloog Tsjok heel langzaam, telkens omziend over de vleugelschouder, zoals alle kauwenouders doen als ze hun jongen in de vlucht leiden. Van de andere jonge kauwen trok ze zich totaal niets aan, en die begrepen van hun kant blijkbaar niet, dat Tsjok een kennis van plaats en omgeving bezat, die zij zich nog eigen moesten maken, en dat zij daardoor een betere leidster was dan een van hun eigen kornuiten.

Want zodra ik er drie of vier tegelijkertijd los liet, gebeurde er iets eigenaardigs en gevaarlijks. De domme kinderen zochten leiding bij elkander, d.w.z. elk van hen probeerde de andere achterna te vliegen. Op die manier cirkelden ze doel- en richtingsloos de lucht in, ongelukkigerwijze steeds hoger en hoger in de onbegrensde ruimte. Daar zij op die leeftijd nog niet die moedige duikvluchten weten te maken, waarmee de oude kauwen snel omlaag komen, kwam het er altijd op neer dat de jongen steeds verder verdwaalden naarmate ze hoger stegen. Enkele van de veertien zijn helaas op die manier zoekgeraakt, en wel omdat er toen nog geen volkomen volwassen oude kauw aanwezig was — Tsjok was nog maar één jaar oud en nog niet geslachtsrijp — die, zoals verderop verhaald zal worden, zulke verdwaalden op een bijzondere manier weer naar huis terug haalt.

Ook om andere redenen is het ontbreken van leidende ouden voor de jonge kauwen een groot gemis. Zij bezitten nl. geen enkele aangeboren reactie op vijanden die hen bedreigen. Eksters, Eenden, Roodborstjes en vele andere vogelsoorten zijn dadelijk op hun hoede en klaar om te vluchten zodra ze een kat, een vos of zelfs een eekhoorntje zien. Ook dan, als ze jong door de mens opgekweekt zijn en nog geen ervaringen met vijanden hebben opgedaan. Nooit zal een tamme jonge ekster zich door een kat laten pakken, en ook de tamste opgekweekte wilde eend reageert op een rode vossen huid die men aan een touw langs de vijver trekt, als „wist” hij precies welke eigenschappen zijn erfvijand de vos heeft. Hij wordt angstig en voorzichtig, laat een waarschuwingsroep horen, gaat het water in, maar houdt het vijandelijke vel goed in het oog. Hij weet, of beter gezegd: zijn ingeboren

reacties „weten”, dat de vos niet vliegen kan en ook niet snel genoeg kan zwemmen om een eend in 't water te bemachtigen. De betekens van zijn gedrag is dan ook, dat de eenmaal ontdekte vos in het oog gehouden wordt, dat zijn aanwezigheid algemeen bekend gemaakt wordt en zijn eendenjacht daardoor verijdeld.

Het vermogen om vijanden te herkennen, dat dus b.v. bij de eenden aangeboren is, moet door de jonge kauwen persoonlijk geleerd worden. En wel, wonderlijk genoeg, door een werkelijke overlevering: van geslacht op geslacht geven de ouders hun persoonlijke ervaringen aan de kinderen door.

Als reactie op een vijand is bij de kauwen alleen dit aangeboren: een levend wezen dat een zwart slingerend of fladderend voorwerp draagt, wordt woedend aangevallen. Daarbij buigt de vogel zich voorover, trillend, met half geopende vleugels, en stoot een scherpe, metaalachtige ratelende waarschuwingskreet uit. Ook de mens kan er dadelijk aan horen dat het een uiting van verbeten woede is.

Men kan het rustig wagen een tamme kauw te grijpen, b.v. om hem in zijn kooi te zetten of zijn nagels wat bij te knippen. Maar het wordt gevaarlijk wanneer men er twee heeft! Tsjok b.v. nam het me nooit kwalijk als ik haar oppakte. Maar toen de veertien jongen arriveerden, moest ik het, als zij er bij was, niet wagen, er een daarvan in de hand te nemen. Toen ik dat, niets vermoedend, voor het eerst deed, klonk opeens achter mij dat schrik-aan-jagende duivelse geratel; als een zwarte pijl schoot Tsjok over mijn schouder neer op mijn hand, waarin ik de jonge kauw hield, en met verbazing keek ik naar het diepe rondgat dat in mijn handrug gepikt was. Ik begreep direct welk een blindelingse reactie dit was, want Tsjok was op dat ogenblik ten nauwste met mij bevriend en zij haatte de veertien jongen hartgrondig (Linksgeel werd pas aanmerkelijk later geadopteerd), zodat ik hen geregeld tegen haar diende te beschermen. Anders had ze hen allemaal doodgemaakt. Niettemin „kon ze niet zien” dat ik een jonge kauw in de hand nam.

Dank zij een toevallige waarneming in dezelfde zomer werd mij het blindelings-reflectorische van de beschreven handeling nog duidelijker. In de avondschemer was ik van een bad in de Donau thuisgekomen. Snel ging ik eerst op het dak om de kauwen, zoals elke avond, binnen te lokken en op te sluiten voor de

nacht. Toen ik met de vogels om me heen in de dakgoot stond, voelde ik plotseling iets nats en kouds, namelijk mijn zwarte badbroekje, dat ik inderhaast in m'n broekzak gestoken had. Ik trok het er uit en een seconde later was ik door een wolk woedend ratelende kauwen omringd en hagelde het pijnlijke snavelhouwen op de hand waarin ik het zwembroekje hield.

Mijn grote Mentor-spiegelreflexcamera wekte nooit aanstoot, hoewel hij zwart was en ik hem in de hand droeg, maar de kauwen ratelden en gingen dadelijk tot de aanval over wanneer ik de zwarte papierstrookjes van de pakkfilm naar buiten trok, waarschijnlijk omdat die in de wind bewogen. Het speelde daarbij geen rol dat ik voor deze kauwen „ongevaarlijk”, ja, zelfs een vriend was. Zodra ik iets zwarts dat bewoog in de hand had, was ik gebrandmerkt als een kauwenmoordenaar.

Hoogst merkwaardig is wel dat ditzelfde ook een kauw kan overkomen: ik heb een algemene aanval, gepaard met geratel, gezien op een vrouwtjeskauw die een uitgevallen slagpen van een raaf als bouw materiaal voor haar nest wilde gebruiken. Tamme kauwen ratelen niet en vallen ook niet aan als men hun hun eigen kleine jongen op de hand voorhoudt, zolang die nog naakt en dus niet zwart zijn. Maar van de dag af dat de spoelen van de kleine veren opengaan en de dieren dus aan de bovenkant plotseling zwart worden, moet men het niet meer wagen, hen aan te raken, wil men zich althans niet aan een woedende aanval blootstellen.

Na zo'n aanval zijn de kauwen uitgesproken wantrouwig van gedrag jegens degene die zo juist hun vijand was. Wij mensen kunnen de eigenaardige hoedanigheden van deze emotie, die blijkbaar met diepe opwindende instincthandelingen verbonden is, niet navoelen of indenken. Onze eigen emoties als woede, haat, angst zijn maar zeer vaag te vergelijken met die van de dieren. Wat de kauw doormaakt, weten we niet, maar dat het iets heel bijzonders is, kan men niet in twijfel trekken.

Deze felle emotie brengt in de herinnering van het dier ongelooflijk snel een nooit meer uit te wissen gedachtenverbintenis tot stand tussen het „geval” (een kauw in de klauwen van de

vijand) en de persoon die de „misdad” begaat. Wanneer men b.v. twee of driemaal achter elkaar een ratel-aanval van een Kauw uitlokte, al is die nog zo vertrouwelijk en tam, dan heeft men het voorgoed bij hem verkorven, draagt men in zijn ogen het Kaïnsteken en begint hij al zijn woedekreet te uiten zodra hij u ziet, ook al hebt ge geen bewegend zwart voorwerp in de hand. En het gaat nog verder: het zal deze kauw zonder moeite gelukken al zijn kornuiten van uw boosaardigheid te overtuigen. Het ratelen werkt buitengewoon aanstekelijk en alle kauwen die het horen worden even prompt tot de aanval geprikkeld als wanneer zij een zwart fladderend voorwerp zien. Het kwade gerucht dat men daarmee eens of twee keer is gezien, gaat als een lopend vuur rond en in minder dan geen tijd staat men bij alle kauwen in de omgeving bekend als een roofdier dat men met geratel bejegt.

Ongetwijfeld is de oorspronkelijke betekenis van de ratel-reactie: een door een roofdier gegrepen soortgenoot verdedigen, hem zo mogelijk redden, of toch minstens de rover het genot van de buit dermate te vergallen dat hij in de toekomst niet veel lust meer in de kauwenjacht heeft. Als dit b.v. de reden is, waarom de Havik minder graag kauwen eet dan andere vogels die hem niet op een dergelijke manier lastig vallen tijdens de jacht, dan is deze reactie reeds rentedragend voor de kauwen, d.w.z. heeft hij een belangrijke betekenis voor het in stand houden van de soort. In deze oorspronkelijke functie vinden we dezelfde reactie bij niet in koloniën levende kraaiachtigen, als Zwarte Kraaien, Eksters en Raven. Gelijkssoortige handelwijzen treft men echter ook bij kleinere vogels aan.

Door de hogere ontwikkeling van het leven in groepsverband van kraaiachtigen, speciaal kauwen, voegde zich bij deze oorspronkelijke betekenis van de verdedigings-reactie van een soortgenoot” nog een nieuw en belangrijker aspect: hier wordt aan de nog onervaren jonge vogels volgens de traditie de kennis van dat dier meegegeven, dat zij als vijand te duchten hebben. Wel te verstaan: dit is dus geen instinctief aangeboden, maar een werkelijk aangeleerd „weten”. Men bedenke eens, hoe merkwaardig dat is; hier wordt door oudere, ervaren soortgenoten

aan een dier, dat zijn vijand niet instinctief kent, meegedeeld, welke dieren hij als vijand te duchten heeft. Dat is echte overlevering, doorgave van een persoonlijk verworven kennis van vader op zoon. En mensenkinderen konden er wel eens een voorbeeld aan nemen, hoe goed jonge kauwen naar de „welgemeende” waarschuwingen van hun ouders luisteren. Zodra een levend wezen verschijnt dat het jong tot nu toe niet kende, dan hoeft de leidende oude kauw maar éénmaal te ratelen om voorgoed een verband te leggen tussen de aanblik van die vijand en het begrip gevaar. Het zal in de vrije natuur wel uiterst zelden voorkomen dat een onervaren jonge kauw de gevaarlijkheid van een vijand pas leert kennen door hem met iets zwarts dat bungelt in de klauwen aan te treffen. Want kauwen vliegen immers altijd in dichte troepen, waaronder altijd wel een ervaren oude vogel zal zijn die reeds zijn waarschuwingskreet laat horen zodra hij er gens een vijand bespeurt.

Mijn veertien kauwen hadden niemand om hen voor gevaren te waarschuwen. Is er geen oude vogel in de buurt die een waarschuwingskreet laat horen, dan blijft het jong rustig zitten als een kat naderbijsluip, en hij strijkt ook zonder vrees vlak voor de neus van de eerste de beste straathond neer, daar hij hem als even ongevaarlijk beschouwt en even vriendelijk als de mensen in wier midden hij opgroeide. Het is dan ook geen wonder dat mijn kauwen-troepje bedenkelijk slonk in die eerste weken van vrijheid. Toen al deze gevaren en hun oorzaken mij duidelijk waren geworden, liet ik mijn vogels alleen nog gedurende de helderste uren van de dag uit, dan zijn er betrekkelijk weinig katten op 't pad. Er was echter veel tijd en geduld voor nodig om de dieren des avonds weer op tijd in hun kooi te krijgen. Een zak vol vlooiën bewaken is nog maar een kleinigheid, vergeleken bij de taak, veertien kauwen in een kooi te lokken. Beetpakken mocht ik ze immers niet, en terwijl ik er een, zodra hij op mijn hand zat door de deur heen de kooi binnenwerkte, vlogen twee andere er weer uit. Zelfs als ik het voorste deel van de kooi als sluis gebruikte, duurde het nog elke avond een klein uurtje eer ik alle vogels achter de tralies had.

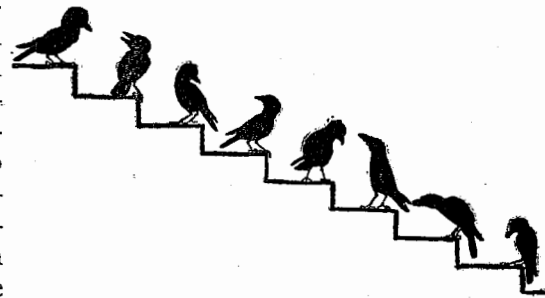
Zo leefde ik dus met mijn kauwen, die ik stuk voor stuk naar

uiterlijk, ja, naar „gelaatsuitdrukking” kende, zodat ik niet meer op de gekleurde ringen behoefde te letten. Dit is gemakkelijker gezegd dan gedaan: men moet heel wat tijd in een nauw contact met vogels doorbrengen om hen persoonlijk zo goed te leren kennen. En het is noodzakelijk als men door wil dringen in de fijnste details van het samenleven van de kauwen onderling.

En de dieren zelf, kennen die elkaar ook zo goed onderling? Heel wat geleerde dierpsychologen hebben dit niet willen geloven, ja, de simpele mogelijkheid dat dit zo zou zijn zelfs met klem bestreden. Niettemin kan ik verzekeren: alle afzonderlijke leden van mijn kauwenkolonie hebben elkaar altijd precies gekend. Dat blijkt al eenvoudig uit het feit dat er een rangorde onder hen bestaat. Iedereen die kippen houdt, weet, dat zelfs onder de aanzienlijk dommere bewoners van de hoenderhof een vaste volgorde bestaat waarin de ene kip de baas is over de andere. Na een paar schermutselingen die niet eens „handtastelijk” hoeven te zijn, weet elk dier zowel wie voor hem uitwijkt als voor wie hij plaats moet maken. De plaats in deze rangorde wordt niet enkel bepaald door lichaamskracht, maar minstens evenzeer door persoonlijke moed, energie en de „zelfverzekerdheid” van de betreffende vogel. Zo'n rangorde bij in groepsverband levende dieren is buitengewoon conservatief. Heeft er eenmaal een het onderspit gedolven, zelfs zuiver „moreel”, dan is dat voor geruime tijd, en zal het dier het niet zo gauw wagen tegen de sterkere op te spelen, gesteld dat de dieren met elkaar in contact blijven. Zelfs bij de hoogstontwikkelde, schranderste zoogdieren is dat het geval.

De schermutselingen die de rangorde in een kauwenkolonie bepalen onderscheiden zich fundamenteel van die in de hoenderhof, waar de laagstgeplaatsten een miserabel bestaan leiden. In elke op kunstmatige wijze bijeengebrachte groep niet zeer sociaal levende dieren, zowel in de kippenren als onder de

kleine zangvogels in een volière, pikken de hoog in rang staanden met bijzondere woede en vlijt de lagerstaanden, en wel speciaal de allerlaagsten. Dat is bij de kauwen geheel anders. In de kauwenkolonie zijn de hoogstgeplaatsten, allereerst de Despoot zelf, over het algemeen niet agressief tegen de diep onder hen geplaatsten. Zij worden alleen geprikkeld door degenen die in rang direct op hen volgen, dus b.v. de Despoot door de Troonpretendent, nummer een tegen nummer twee. Bijvoorbeeld: Kauw A. zit bij de etensbak en eet. Kauw B. komt in „imponerhouding”, d.w.z. met de kop hoog opgericht op de gestrekte nek, plechtig naderbij, waarop A. wat op zij schuift maar zich verder niet storen laat in zijn bezigheid. Nu komt C., met een wat minder uitgesproken imponerhouding naderbij, waarop vreemd genoeg, A. dadelijk de vlucht neemt en B. de dreighouding aanneemt en C. aanvalt en verjaagt.

De verklaring hiervan: C. stond in rangorde tussen de twee anderen in, dicht genoeg bij de laagstaande A. om hem op de vlucht te drijven, dicht genoeg bij de hoogstaande B. om zijn woede op te wekken.

Kauwen van zeer hoge kaste zijn uitgesproken goedmoedig jegens zeer laagstaanden. Zij beschouwen dezulken a.h.w. als lucht en hun imponerhouding tegenover hen is slechts een formaliteit. Slechts bij een al te dichte nadering wordt het werkelijk een dreighouding; een werkelijke uitval volgt zelden.

De mate van prikkelbaarheid van de hogeren jegens de lagere staat in directe verhouding tot hun rang, en dit heeft een buitengewoon rechtvaardig ingrijpen in de twisten van de leden van de kolonie onderling ten gevolge. Net als bij de mens werken twisten, ruzies en andere getoonde emoties ook suggestief op die personen die het niet aangaat. Zodra een ruzie onder twee laagstaande kauwen heftige vormen aanneemt, grijpen hoogstaande kauwen dadelijk krachtadig in. Daar de vogel die ingrijpt echter altijd merkbaar feller ontstemd is tegen de hoogstgeplaatste van de twee vechtenden, handelt de ingrijper, vooral als het de Despoot van de kolonie is, altijd volgens het ridderlijke principe: sta in een ongelijk gevecht de zwakste ter zijde. En daar een ernstige strijd zo goed als altijd ontbrandt over een nestplaats — in haast alle andere gevallen slaat de lager staande zonder weerstand op de vlucht — beschermt dit gedrag van

de sterke mannetjeskauwen de nesten van de lager staande leden van de kolonie op zeer effectieve wijze.

Is hij eenmaal goed en wel vastgesteld, dan wordt die sociale rangorde onder de kauwen in de kolonie zeer conservatief volgehouden. Nooit heb ik een spontane verandering daarin zien optreden, b.v. doordat een lagerstaande op ging spelen tegen een hogerstaande. In mijn kauwenkolonie is het slechts éénmaal voorgekomen dat de Despoot onttroond werd, en wel te weten door een vroeger lid van de kolonie dat, terugkerend na een langdurige afwezigheid, het diep gewortelde respect voor de heerser had verloren.

In de herfst van 1931 kwam „Dubbelrossitten” (zo genoemd naar de twee ringen van de vogelwacht Rossitten aan zijn poten), pas uitgeruid en door allerlei zomermaraudes gesterkt, terug naar huis, en daar overwon hij bij het eerste dispuut Geelgroen, de leider van de kolonie. Dat was om twee redenen opvallend: ten eerste had Dubbelrossitten in deze strijd ook het vrouwtje van Geelgroen tegen zich (zelf was hij vrijgezel) en ten tweede was hij nog maar 1½ jaar oud, terwijl Geelgroen er nog een van de veertien uit 1927 was.

De wijze waarop ik deze revolutie bemerkte, was ook interessant. Ik bemerkte nl. dat op de voederplaats een kleine, zachtmoedige jonge wijfjeskauw, die in rang laag stond, steeds dicht bij de rustig etende Geelgroen naderde en tenslotte zelf de imponerhouding aannam... waarop het grote, hoogstaande mannetje stil en zonder meer het veld ruimde. Toen ik daarna zag dat de naar huis teruggekeerde held Geelgroen onttroond had, dacht ik allereerst dat de afgezette despoot nog zo onder de indruk van zijn nederlaag was, dat hij zich door de eerste de beste koloniegenoot, als b.v. dat jonge wijfje, liet intimideren. Maar dat was een verkeerde veronderstelling. Geelgroen was alleen maar door Dubbelrossitten overwonnen en bleef daarna voor altijd en voor ieder nummer twee. Maar... Dubbelrossitten was dadelijk na zijn thuiskomst verliefd geworden op dat jonge kauwenmeisje en had na twee dagen reeds vaste verkering met haar. En aangezien de echtgenoten van een kauwenpaar elkaar in elke strijd trouw en moedig terzijde staan en er tussen hen geen rangorde in enge zin meer bestaat, krijgen beide automatisch dezelfde ranghoogte in twisten met de koloniegenoten. Een wijfje

stijgt dus door haar huwelijk zonder meer tot de rang van haar bruidegom. Het omgekeerde bestaat echter niet: een onverbreekelijke wet schrijft nl. voor dat een kauwenman geen wijfje dat hoger staat dan hij zelf mag huwen.

Het bijzondere in dit geval is minder de verwisseling der macht op zichzelf, dan wel de snelheid waarmee het in de hele kolonie was doorgedrongen dat zo'n klein kauwenvrouwtje dat tot nu toe door het overgrote deel verjaagd en weggepikt werd, onmiddellijk als „Mevrouw de President” erkend wordt, en door niemand meer scheef durft te worden aangekeken. En nog verbazingwekkender is, dat ze dat zelf weet!

Schuw en bangelijk worden na een slechte ervaring, dat doen dieren altijd zeer snel. Maar om te begrijpen dat een tot nu toe bestaand gevaar uit de weg is geruimd, en dientengevolge moet te vatten, daarvoor is meer nodig. Die kleine kauw wist precies na nauwelijks 48 uur wat zij zich nu veroorloven kon, en, er dient bij gezegd, dat ze rijkelijk gebruik maakte van haar nieuwverworven rechten. Het ontbrak haar daarbij echter aan die „edele” of wel „geblaseerde” tolerantie die anders zeer hoog geplaatste kauwen jegens hun zeer laagstaande soortgenoten dienen te tonen. Integendeel, zij benutte elke gelegenheid om haar vroegere superieuren nu eens flink het jak uit te vegen en ze liet het niet bij dreigen, nee, ze werd dadelijk handtastelijk. Met één woord: ze gedroeg zich uitgesproken als een ordinair schepsel.

Hiermee „vermenselijk” ik in het geheel niet. Het zgn. „maar al te menselijke” is in werkelijkheid immers bijna altijd een voor-menselijke factor, en dientengevolge iets dat wij met de hogere dieren gemeenschappelijk hebben. Ge kunt gerust van mij aannemen dat ik geenszins menselijke eigenschappen in het dier projecteer. Eerder omgekeerd: ik toon aan hoeveel „dierlijke erfenis” er ook heden nog in de mens leeft. B.v. wanneer ik zojuist schreef dat Dubbelrossitten „verliefd” werd op een vrouwtje, dan is dat ook geen vermenselijking. Juist in dit opzicht, in het zich-verlieven — „falling in love” zoals de Engelsen zo tekenend zeggen — gedragen vele hoger ontwikkelde vogels en zoogdieren zich net als de mens. Ook bij de kauwen komt de grote liefde vaak plotseling van de ene dag op de andere, en, net als bij de mens, vaak duidelijk „op het eerste gezicht”.

Velen verloven zich dan ook onmiddellijk. Daarbij valt op te

merken dat een voortdurend tezamen zijn en dus een grote vertrouwelijkheid met elkaar, de verloving niet in die mate bevordert als men mogelijk wel aannemen zou. Onder bepaalde omstandigheden bewerkt een tijdelijke scheiding pas datgene wat in jarenlange intiem samenzijn uitbleef.

Zo heb ik bij wilde ganzen waargenomen dat verlovings soms pas dan werden gevierd, als twee partners die elkaar reeds lang kenden, elkaar na een meer of minder lange scheiding weer ontmoetten.

Tegen het vooroordeel dat in liefde en huwelijk der dieren het „bestiale” element, het grof-zinnelijke dus, op de eerste plaats komt, is aan te voeren dat juist in het leven van die soorten waarbij liefde en huwelijk een grote rol spelen, de „verloving” bijna altijd een hele tijd aan de eerste paring voorafgaat.

Kauwen verloven zich in de eerste lente na hun geboorte, doch zij zijn pas tot voortplanten in staat als ze twee jaar oud zijn. Hetzelfde is het geval met de wilde ganzen. Voor beide soorten duurt de normale verloving dus een jaar.

De hofmakerij van de kauw lijkt in zoverre op die van de ganzerik — en op die van de jonge man! — dat ook hij niet over speciale attributen voor de hofmakerij beschikt: geen bonte tooi als van de pauw, geen prachtig stemgeluid als van de nachtegaal. De trouwlustige kauw moet het dus zonder die hulpmiddelen doen, zich op andere wijze laten gelden. De manier nu, waarop hij dat doet, is in menig opzicht verbluffend menselijk. Hij pronkt met overtollige kracht, al zijn bewegingen hebben iets gewild-gespannens; hij loopt bijna de hele dag in imponeerhouding rond. Voortdurend zoekt hij schermutselingen met andere kauwen en hij bindt zelfs met hogerstaanden, die hij anders vreest, de strijd aan — alles mits „zij” maar als toeschouwer aanwezig is.

Bovenal echter probeert hij op de aangebedene indruk te maken door het bezit van een nestholte waaruit hij alle andere kauwen, ongeacht hun rang, wegjaagt en waarin hij een bepaalde nest-lokroep laat horen, een hoog, scherp klinkend geluid „tsiek, tsiek, tsiek”. Dit „naar het nest lokken” is meestal slechts een symboolhandeling, want in dit stadium komt het er helemaal niet op aan of de betreffende holte geschikt is om er werkelijk in te nestelen. Een willekeurige donkere hoek, een klein,

veel te nauw gaatje waar het dier niet eens in zou kunnen krui-
pen, is voor de „tsiek-ceremonie” voldoende.

De reeds vermelde kauw die mij meelwormenbrij in de oren
stopte, tsiekte met voorliefde op de rand van een klein potje
met meelwormen. En mijn vrij levende kauwen gebruiken voor
hetzelfde doel de bovenste rook-openingen van de schoorstenen
van ons huis, waarin ze nimmer nesten bouwen. In de vroege
lente klinkt dan het „tsiek-tsie” geheimzinnig gedempt uit alle
kachels.

Het hofmakende kauw-mannetje richt zich met dit alles steeds
slechts tot een bepaald vrouwtje. Hoe moet zij te weten komen
dat heel die voorstelling alleen uit liefde voor haar plaats vindt?
Dat doet de „ogentaal”. Het mannetje houdt nl. zijn aangebede-
ne bij al zijn toeren voortdurend in het oog en breekt zijn voor-
stelling dadelijk af in geval ze wegvliegt — wat zij overigens, als
zij belangstelling voor de jongeling heeft, niet zo licht doet.

Zeer eigenaardig en erg komisch, ook voor de toeschouwer die
niet vermenschlijkt, is het verschil tussen het ogenspel van het
hofmakende mannetje en het omworven wijfje. Terwijl hij nl.
ononderbroken vurige, betekenisvolle blikken op haar werpt,
kijkt zij blijkbaar achteloos naar alle kanten behalve naar het
baltsende mannetje. In feite kijkt ze tòch, en wel met zeer korte
blikken die slechts een fractie van een seconde duren, wat echter
lang genoeg is om te weten dat heel die vertoning háár geldt en
ook lang genoeg om hem te doen weten dat zij het weet.

Wanneer het haar namelijk werkelijk helemaal niet interes-
seert en ze dus niet „terugkijkt”, geeft de jongeling zijn vergeefse
pogingen even snel op als ... andere mensen.

Haar „jawoord” geeft het wijfje door zich voor het in volledi-
ge imponeerhouding naderbijkomende mannetje neer te druk-
ken en op eigenaardige wijze met vleugels en staart te trillen.

Dit is een symbolische „geritualiseerde” uitnodiging tot de pa-
ring, die evenwel nooit tot de eigenlijke paring leidt, doch die
slechts een begroetingsceremonie is. Gehuwde wijfjeskauwen
plegen hun echtgenoten altijd op die wijze te begroeten, ook
buiten de eigenlijke paartijd. De zuiver sexuele, oorspronkelijke
betekenis van deze beweging is in dit geval verloren gegaan en
de ceremonie drukt nog slechts de tedere onderworpenheid van
het wijfje jegens haar mannetje uit.

Van het ogenblik af dat de bruid op deze manier aan haar
mannetje het jawoord heeft gegeven, wordt zij zelfbewust en
vechtlustig ten aanzien van alle andere kauwen in de troep. Im-
mers, voor de vrouwtjes heeft de verlovings bijna altijd een flin-
ke bevordering in de ranglijst van de kolonie tengevolge, daar
zij, zolang ze ongetrouwd zijn, als de meestal kleineren en zwak-
keren, in rang over het algemeen lager staan dan de mannetjes.

Het jong verloofde stel vormt een innig aanval- en verdedi-
gingspakt; elk valt met volle inzet van kracht en persoonlijkheid
voor de ander in. Dat is ook zeer noodzakelijk, want samen moe-
ten ze tegen de concurrentie van oudere en in rangorde hoger
geplaatste paren een nestplaats zien te bemachtigen en te ver-
dedigen.

Het is fascinerend, deze uitdagende, fiere liefde gade te slaan.
Bijna nooit meer dan een meter van elkaar, wandelen ze haast
aldoor in imponeerhouding door het leven. Het lijkt wel, of ze
geweldig trots op elkaar zijn, zoals ze daar zijde aan zijde plech-
tig voortschrijden, alle kopveren overeind, zodat de zwartfluwe-
len kapjes en de zilvergrijze, zijdig glanzende nek prachtig uit-
komen. En zo ruw als ze voor anderen zijn, zo teder zijn ze voor
elkaar. Elk lekkere brokje dat het mannetje vindt, stopt het zijn
wijfje toe, en dat aanvaardt het hapje met de bedelgebaartjes
van een jonge vogel. Inderdaad, men hoort
in hun „liefdesgefluister” allerlei kinderlij-
ke toontjes die volwassen kauwen onder an-
dere omstandigheden niet laten horen. Wat
doet dat weer menselijk aan! Ook bij ons
gaat immers elke vorm van tederheid ge-
paard met een onmiskenbare neiging tot
kinderlijkheid. Zijn niet alle troetelnamen
die we in tederheid bedenken, haast altijd verkleinwoordjes?

De duidelijkste uitdrukking van tederheid waarover het wijfje
beschikt is: de schedelveertjes van haar geliefde kammen, d.w.z.
hem daar verzorgen, waar hij zelf met zijn snavel niet komen
kan. Met elkaar bevriende kauwen, evenals vele andere in groe-
pen levende vogels en zoogdieren, bewijzen elkaar wederkerig de
liefdesdienst van de „sociale huidverzorging” ook zonder eroti-
sche nevenbedoeling. Maar geen ander mij bekend wezen be-
toont daarbij zoveel nauwgezetheid als een verliefde vrouwtjes-

kauw. Vele minuten lang — en dat is voor die als kwikzilver beweglijke vogels erg lang — kan zij de prachtige lange, zijdige nekveren van haar man door de snavel halen, terwijl hij met wellustig-halftoegeknepen ogen en steil opgerichte kopveren haar zijn hals toestrekt. Wel haast nergens in de dierenwereld, ook niet bij de spreekwoordelijk geworden duiven of de Inséparable-papegaaitjes vindt men zo'n tedere en ontroerende uiting van echtelijke liefde als juist bij de kauwen.

En wat nog mooier is: die tederheid neemt in de loop der jaren niet af, doch toe. Aan de kauwen is namelijk een lang leven beschoren, zij worden haast zo oud als de mens. En daar zij zich, zoals gezegd, in het eerste levensjaar reeds verloven en in het tweede huwen, duurt hun verbintenis lang, mogelijk langer dan het huwelijk van de mens. En ook na vele jaren voedert het mannetje zijn wijfje nog net zo teder en laat het wijfje nog dezelfde zachte, van innerlijke emotie trillende liefdesklanken horen als in de eerste lente, die ook de eerste lente van haar leven was.

Van de vele verlovingsen en huwelijken onder kauwen die ik ontstaan zag en nagaan kon, is er slechts één niet van lange duur geweest, en in dat geval scheidden de betrokken partijen reeds gedurende de eerste weken van de verloving. De schuld aan deze vergissing droeg de jonge wijfjeskauw Linksgroen die een ongewoon fel temperament bezat.

In de vroege lente van 1928, dus de eerste lente van de in 1927 geboren „Veertien” verloofde zich allereerst de toen regerende despoot, Geelgroen, met Roodgeel, de mooiste onder de beschikbare juffers. Ik zou haar ook hebben gekozen als ik een kauw was.

Nummer Twee van de troep, het mannetje Blauwgeel, had eerst ook wel een oogje gewaagd aan Roodgeel, maar spoedig daarop verloofde hij zich met Rechtsrood, een tamelijk grote en voor een wijfje sterk gebouwde kauw. De verloving Blauwgeel-Rechtsrood ging langzamer en met minder opwindning gepaard, was „lauwer” dan die van Geelgroen en Roodgeel; het was niet de „grote liefde”.

Het tijdstip waarop in eenjarige kauwen de sexuele gevoelens ontwaken, loopt nog al uiteen. De genoemde koppels vormden zich eind Maart, begin April, doch het wijfje Linksgroen werd eerst begin Mei „boy-conscious”. Maar toen had ze het ook flink

te pakken! Ze was maar klein van stuk en stond tamelijk laag in rangorde. Het grijs aan haar nek vertoonde maar weinig zilverglans, en naar menselijke begrippen was ze aanmerkelijk minder aantrekkelijk dan Rechtsrood, om van Roodgeel maar niet te spreken. Maar ze had temperament. Zij werd verliefd op Blauwgeel, en haar liefde was zo veel vuriger dan die van Rechtsrood, dat ze, om, in tegenstelling tot de gebruikelijke liefdesroman, maar met het eind te beginnen, haar mooiere en sterkere rivale wist te verdrijven.

Het eerste teken dat ik van dit liefdesdrama zag, was de volgende scène: Blauwgeel zat vredig op de bovenkant van de kooideur en liet zich gemoedelijk door de links van hem zittende Rechtsrood de nekveren ordenen. Toen streek, door beiden onopgemerkt, Linksgroen ook op de deur neer. Eerst bleef ze zo wat op een meter afstand van het paar zitten, terwijl ze de minnekozenden scherp in het oog hield. Dan naderde zij voorzichtig van rechts, de hals gestrekt en klaar tot vechten. Steeds dichter schoof ze naar Blauwgeel toe en ze begon aan zijn halsveren te peuteren. Blauwgeel bemerkte niet dat hij aan twee kanten gekamd werd, want hij had in zalige overgave beide ogen gesloten. Rechtsrood van haar kant merkte ook niets, daar haar toch al corpulente en grote, en op dat moment bovendien nog extra opgeblazen gemaal tussen haar en Linksgroen in zat, wat haar het uitzicht benam. Deze idiote situatie bleef minutenlang bestaan, tot Blauwgeel tenslotte toevallig zijn rechteroog wat opende, het vreemde wijfje zag, woedend siste en dadelijk een pikkende uitsval naar haar deed.

Nu het mannetje haar uitzicht niet meer belemmerde, ontdekte ook Rechtsrood haar rivale. Met één wip was ze over Blauwgeel op haar af gesprongen, en wel zo snel en met zo'n felheid, dat ik de indruk kreeg dat zij niet voor het eerst, zoals ik, de ernstige plannen van Linksgroen doorzag.

De wettige bruid had het volkomen door: nog nooit, ook later niet, heb ik een kauw zo woedend en hardnekkig een andere zien vervolgens zoals thans Rechtsrood het Linksgroen deed. Zonder resultaat evenwel. Want de kleinere en taaier Linksgroen kon beter vliegen dan zij. Toen het bruidje, na een lange achtervolging, weer bij haar verloofde neerstreek, was ze merkbaar buiten adem, maar Linksgroen, die geen halve minuut la-

ter arriveerde, geenszins. En dat gaf de doorslag!

Linksgroen toonde in haar opdringerige wervingscampagne weinig fantasie, maar ze bezat een bewonderenswaardig uithoudingsvermogen. Zonder een seconde onderbreking vervolgde zij het paar, dag in dag uit. Hoe vaak de rechtmatige bruid haar ook verjoeg, hoe ver zij haar ook wegdreef — een paar seconden na haar streek ook Linksgroen weer bij het paar neer. In het begin moest Blauwgeel niets van haar hebben. Hij joeg haar wel niet weg, maar ze moest zich toch niet binnen het bereik van zijn snavel wagen, want dan kreeg ze flinke hauwen te incasseren. Ik geloof niet dat hij haar alleen maar tamelijk met rust liet omdat ze een vrouwtje was. Dat hij niet al te ruw tegen haar optrad, kwam eerder voort uit de regel dat hoogstaande kauwen zich niet veel van laagstaande soortgenoten aantrekken.

Linksgroen maakte schaamteloos gebruik van de goedmoedigheid van Blauwgeel en zorgde er voor dat hij zich steeds tussen haar en Rechtsrood bevond.

Zolang het paar op stap was, volgde zij hen weliswaar overal, maar hield zich op een veilige afstand. Kroop het paartje echter in een gemoedelijke, rustige stemming dicht bij elkander, dan sloot ook Linksgroen zich dicht aan. Zodra Rechtsrood de kopveren van Blauwgeel begon te kammen, sloop Linksgroen snel naderbij om aan de andere kant gauw een beetje mee te kammen.

En men weet: de gestadige druppel...

Langzaam, zeer langzaam verloren de aanvallen van Rechtsrood aan intensiteit en kracht. En Blauwgeel wende er geleidelijk aan, van twee kanten tegelijk gekamd te worden. Tenslotte zag ik een tafereeltje dat me lichtelijk onthutste: daar zat Blauwgeel en liet zich door Rechtsrood de achterkop krabbelen. Aan de andere kant zat Linksgroen hetzelfde te doen. Toen Rechtsrood om de een of andere reden ophield met krauwelen en wegging, opende het grote mannetje de ogen en zag Linksgroen aan de andere kant van zich. Pikte hij haar van zich af? Wel nee, hij draaide heel bedachtzaam zijn kop om, bood volledig bewust van wat hij deed, aan de kleine Linksgroen de te bekrabbelen plek aan zijn achterkop en sloot behaaglijk opnieuw de ogen!

Van dat ogenblik af maakte Linksgroen snelle vorderingen in

zijn gunst. Een paar dagen nadien zag ik hoe hij haar impulsief met tederheid voederde. Rechtsrood was er niet bij, wel te verstaan. Nu zouden we de geestelijke vermogens van een vogel schromelijk overschatten als we aannamen dat hij dit bewust achter de rug van zijn eigenlijke bruid om had gedaan. Als Rechtsrood er geweest was op het ogenblik dat hij het lekkere hapje vond, dan had zij het gekregen. Nu zij er niet was, kreeg de ander het. Naarmate Linksgroen zekerder van het mannetje begon te worden, trad ze ook vrijmoediger op tegen Rechtsrood. Ze sloeg niet meer zo vanzelfsprekend voor haar op de vlucht, en van tijd tot tijd ontstonden er vechtpartijen tussen de twee. Het gedrag van Blauwgeel was eigenaardig. Eerst had hij zijn bruid in de strijd tegen elke andere kauw uit de kolonie terzijde gestaan, maar nu bevond hij zich zeer zichtbaar in een conflict. Wel nam hij nog een dreighouding tegen Linksgroen aan, maar hij ging niet meer tot de aanval over, ja, eens zag ik hem zelfs een licht bedreigend gebaar tegen Rechtsrood maken. Zijn geremdheid, zijn „verlegenheid” en verwarring waren vaak zeer duidelijk merkbaar.

Het einde van de roman kwam plotseling op dramatische wijze: op een goede morgen waren Blauwgeel en Linksgroen verdwenen! Het is wel uitgesloten dat de twee volwassen en ervaren vogels tegelijkertijd verongelukt zijn. Zonder twijfel zijn ze weggevlogen. Net als de mens worden dieren zeer gekweld door dergelijke conflictgevallen. Ik houd het dan ook niet voor uitgesloten dat het deze tweestrijd tussen onverzoenlijke gevoelens was, die de mannetjeskauw er toe hebben genoopt, de kolonie te verlaten.

Iets dergelijks heb ik nooit gezien bij reeds „gehuwde” oudere koppels, en ik geloof ook niet, dat het ooit voorkomt. Alle broedende paren die ik geruime tijd kon bestuderen, zijn tot de dood toe bij elkaar gebleven. Weduwnaars en weduwen huwen opnieuw als ze een geschikte echtgenoot vinden, wat voor oude en zeer hoog in rang staande wijfjes echter niet gemakkelijk is.

In hun tweede levensjaar worden de kauwen geslachtsrijp. In feite zijn ze het al in hun tweede herfst, dadelijk na de eerste complete rui, waarbij ze niet alleen het kleine gevederte, maar ook de slag- en staartpennen vernieuwen. Na deze rui, tijdens mooie herfstdagen, zijn de vogels al duidelijk in voortplantings-

stemming, en wel speciaal in de „nestholtestemming”. Het reeds beschreven „tsiek-tsiek” is dan overal en voortdurend te horen. Wordt het weer kouder, dan verflauwt deze „pseudo-lente-nade-rui”, maar blijft toch latent bestaan en dientengevolge kan men dan ook op betrekkelijk warme winterdagen van tijd tot tijd een klein tsiek-concert door de schoorsteen beluisteren.

In Februari en Maart wordt het dan ernst, en komt er geen einde meer aan het getsiek. In dié tijd komt dan ook reeds vaak de ceremonie voor die wel de meest interessante in het gehele kolonielevens van de kauwen is.

Zowat op het laatste van Maart, als de tsiekstemming het hoogtepunt heeft bereikt, zwelt opeens ergens in een muurnis of in een schoorsteen het concert tot onvermoede sterkte aan. Gelijktijdig verandert het van klankkleur, het wordt dieper en voller en klinkt dan meer als „juup-juup-juup”, dat in een al-lersnelst staccato en veel vlugger herhaald weerklinkt als het gebruikelijke tsiek-tsiek, en dat tegen het einde van de strofe een graad van razernij bereikt. Tezelfdertijd snellen van alle kanten kauwen naar de bedoelde muurspleet toe om ten eerste opgewonden aan het „juup-concert” mee te doen, met opgezette veren en in de meest dreigende houding.

Wat betekent dat alles? Het is iets hoogst merkwaardigs, nl. een algemeen optreden tegen een rustverstoorder. Teneinde deze sociale reactie, die aangeboren en dus zuiver driftmatig is, te begrijpen, moeten we wat dieper graven.

In het algemeen wordt een kauw die in een nestholte „tsiekt” niet zo snel aangevallen, daar de aanvaller tegenover hem uitgesproken in het nadeel is. Nu beschikt de kauw over twee verschillende dreighoudingen die sterk van elkaar verschillen naar houding en betekenis. Gaat het om een schermutseling die uitsluitend uit de sociale rangorde voortspruit, dan dreigen de rivalen elkaar met hoog opgerichte houding en glad aangesloten gevederte. Deze houding drukt de bedreiging uit, omhoog te zullen vliegen en de tegenstander zo op de rug te storten. Hieruit ontwikkelt zich namelijk ook de bij zovele andere vogelsoorten voortkomende manier van vechten, waarbij de tegenstanders tegen elkaar omhoog vliegen, waarbij de een hoger dan de ander tracht te komen om hem op de rug te werpen.

De andere dreighouding is precies het tegendeel van de be-

schrevene: de vogel bukt zich met kop en hals diep voorover zodat een merkwaardige katterug ontstaat, en zet daarbij alle veren zo ver mogelijk uit. De staart wordt scheef uitgespreid in de richting van de tegenstander. De vogel maakt zich dus zo groot als hij maar enigszins kan.

Betekent de eerste dreighouding: „als je niet vlug maakt dat je wegkomt zal ik je vliegend aanvallen”, de tweede wil zeggen: „ik zal me hier waar ik zit, tot de dood toe verdedigen, want uit de weg gaan doe ik niet”.

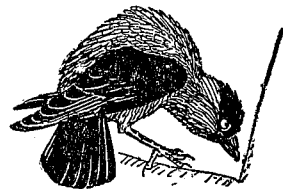
Een in rangorde hoogstaande vogel, die een lagerstaande in de eerstgenoemde houding nadert en weggagen wil, trekt zich over het algemeen terug als de tegenstander de tweede dreighouding aanneemt.

Alleen in geval dat hij juist zelf waarde hecht aan dat plekje, gaat hij verder in zijn aanval, en neemt daartoe ook de tweede dreighouding aan.

Dan zitten de twee een lange tijd tegenover elkaar. Elk keert zijn tegenstander zijn flank en de uitgespreide staart toe. Ze worden daarbij niet werkelijk handgemeen, maar hakken woedend met de snavel in de richting van de vijand, sissen hoorbaar en knappen met de snavel. De afloop van zo'n conflict wordt alleen bepaald door de vraag, wie het het langste volhoudt!

De hele tsiek-ceremonie staat in direct verband met de tweede dreighouding, daar een kauw onmogelijk in een andere houding het „tsiek-tsiek” geluid voort kan brengen. Zoals bij alle dieren die een bepaald terrein in bezit nemen waarvan de grenzen nauwkeurig bepaald worden, ziet men ook bij de kauwen dat een vogel die een territorium bezit, „thuis” veel hardnekkiger vecht dan op vreemd terrein. Een kauw die in zijn eigen rechtmatige nestholte tsiekt staat dan ook zeer in het voordeel tegenover elke indringer, een superioriteit, die zelfs opweegt tegen de grootste rangverschillen die er tussen de koloniegenoten bestaan.

Toch kan de felle strijd om het bezit van goed bruikbare nestholten soms veroorzaken dat een sterkere een veel zwakkere vogel in zijn hol aanvalt en mishandelt. En dat kan dan de oorzaak zijn van die eigenaardige sociale daad die ik de „juup-reactie” genoemd heb. Het „tsieken” gaat langzamerhand in „ju-

pen" over. Is het wijfje al niet voordien toegesneld om te helpen, dan komt zij nu met opgezette veren aangesuisd, begint ook te jupen, en valt dadelijk de rustverstoorder aan. Neemt deze niet dadelijk de vlucht, dan gebeurt het ongelooflijke: alle kauwen die het horen vliegen zo snel ze kunnen luid jupend naar het nesthol van de belaagde en de strijd verloopt in een dichte massa hevig opgewonden kauwen, een crescendo, accelerando en fortissimo van gejuup. Na die massale ontlading van gevoelens gaan de vogels zwijgend en ontnuchterd weer uit elkaar, alleen de bewoners van het nu niet meer bedreigde nest hoort men nog zachtjes tsielen.

Het is meestal reeds voldoende dat een heleboel kauwen te hoop vliegen om de strijd te doen eindigen. En wel vooral hierdoor, dat de oorspronkelijke aanvaller mee gaat jupen. Dat lijkt dan haast, vermenschlijkt, alsof die rustverstoorder slim de verdenking van zich af wil schudden door mee te roepen „houd de dief". Doch in werkelijkheid wordt hij doodgewoon door de algemene opwindings en het gejuup meegesleept, hij beseft helemaal niet dat hij de oorzaak van de herrie is. En zodoende wendt ook hij zich luid jupend naar alle kanten, alsof hij ijverig meezoekt naar de rustverstoorder, en dat wil zeggen: hij zoekt hem werkelijk.

Toch heb ik herhaalde malen gezien dat de aanvaller door de toesnellende koloniebewoners wel degelijk herkend, en dan soms geducht afgerost wordt.

In 1928 was de eigenlijke Despoot van de kauwenkolonie een Ekster. Deze, niet sociaal levende, vogel, die elke kauw afzonderlijk in de strijd met gemak overwint, drong telkens met geweld in de nestholten van kauwenpaartjes en maakte ze dan aan het jupen. Hoewel de ekster vanzelfsprekend „geen orgaan" voor de juup-reactie van de kauwen bezat en ongehinderd doorvocht, werd hij toch door de toesnellende kauwen dermate aangevallen en toegetakeld, dat hij het weldra grondig uit zijn hoofd liet om de kauwennesten binnen te dringen. Nooit heeft hij enige schade aan een broedsel toegebracht, zoals ik had gevreesd.

Het zijn vooral de oude, sterke, hoog in rang staande mannetjes die bij de juup- en ratelreacties de belangrijkste rol spelen. Ook nog op andere wijze zorgen ze in zekere zin voor de goede gang van zaken in de gemeenschap.

In het najaar van 1929 streek een grote troep doortrekkende kauwen en roeken, bij elkaar ongeveer 150 à 200 stuks, vlak bij ons huis op de velden neer. En al mijn jonge kauwen van dat jaar en uit 1928 hadden zich onherkenbaar tussen hen gevoegd. Slechts een paar oude vogels waren nog „thuis". Ik beschouwde deze gebeurtenis als een ramp en zag in gedachten het werk van twee jaar al letterlijk als rook verdwijnen, daar ik maar al te goed wist, welk een onweerstaanbare aantrekkingskracht een vlucht trekkende kraaiachtigen op jonge kauwen heeft. De vele zwarte vliegende vleugels brengen hen niet minder dan in een extase: ze móeten meevliegen. Zonder de oudere Geelgroen en Blauwgeel zou inderdaad mijn hele troepje zonder uitzondering over de horizon verdwenen zijn. Maar deze twee oude mannetjes, de enige van die leeftijd in de kolonie, vlogen telkens weer naar de weide en deden een zo'n ongelooflijk werk, dat ik zelf haast zou gaan twijfelen of het wel waar gebeurd is, als ik dat verbazingwekkende gedrag van oude kauwen nadien niet herhaaldelijk had waargenomen en zelfs door experimenten heb bewezen.

De twee mannetjeskauwen zochten namelijk uit de grote groep elk van „onze" jongen op en noopten hen op een zeer bepaalde manier tot opvliegen. Het is dezelfde manier die de kauwen gebruiken om hun jongen van een bepaald gevaar weg te lokken: zij vliegen langs achter laag over de rug van het jong heen en maken dan op het ogenblik dat zij loodrecht boven hem zijn een zijwaartse zwaaiende beweging met de dichtgevouwen staart. Deze handeling dwingt de zittende vogel haast automatisch tot meevliegen. Zo handelden Geelgroen en Blauwgeel. Dan vlogen ze, net zoals Tsjok, langzaam voor de hen volgende jongen uit en brachten hen zo, als aan een lijntje, naar huis. Gedurende heel die handeling stielen de ouden een eigenaardige lokroep uit, die duidelijk van de gebruikelijke kort en helder klinkende vliegroepe van de kauwen onderscheiden kan worden door zijn doffere, lagere en gerektere klank. De gewone lokroep klinkt ongeveer als een helder „kja", de bijzondere meer als „kjoeh" of „kjoh". Ik had die roep al eens eerder gehoord, dat herinnerde ik mij direct, maar eerst nu leerde ik de betekenis ervan kennen.

De twee kauwen werkten met koortsachtige haast. Goed af-

gerichte herdershonden kunnen beslist niet ijveriger zijn en grondiger werken als zij hun eigen schapen uit een grote kudde afzonderen en bijeenbrengen moeten. Zonder oponthoud werkten ze door tot diep in de schemering als kauwen al lang te roesten plegen. Hun taak werd er niet lichter door omdat de met moeite naar huis geloodste jongen geenszins rustig bleven zitten, maar telkens weer terugvlogen naar de zwerm op de wei-de. Van de tien die ze thuisbrachten vlogen er negen weer terug, maar toen laat op de avond — trekkende kraaiachtigen gaan later slapen dan normaal — de schare voorttrok, constateerde ik opgelucht dat er slechts twee jonge kauwen zoek waren.

Door dit spectaculaire gebeuren ging ik nauwkeuriger op de verschillende betekenissen van de lokroepen „kja” en „kjoeh” letten. Weldra had ik het door. Ze betekenden beide: „vlieg mee”, maar kja wekt op om zich van de kolonie te verwijderen, kjoeh lokt mee in de richting huiswaarts. Het was me altijd al opgevallen dat trekkende kauwen anders, helderder, riepen dan de mijne, en nu wist ik waarom. Ver van huis, volkomen los van de broedkolonie, roepen kauwen natuurlijk nooit „kjoeh” dat op de thuiskeer betrekking heeft. Dientengevolge hoort men op de trek enkel „kja”. Het zou in dit verband interessant zijn vast te kunnen stellen, of men het kjoeh wel hoort op de voorjaars trek tegen dat de vogels de broedplaatsen naderen. In de winter hoort men in elk geval van de trekkers alleen het korte, helder klinkende „kja”, terwijl er onder mijn vogels die in de kolonie bleven ook in dat jaargetijde het doffere geluid telkens klonk.

De roepen kja en kjoeh geven alleen de stemming van de vogel aan en zijn geenszins „bewuste” uitnodigingen aan de anderen om veld- dan wel huiswaarts te vliegen. Niettemin werkt deze onopzettelijke gemoedsuiting zeer aanstekelijk, ongeveer zoals geeuwen bij de mens. En alleen door die aanstekelijkheid die van de een op de ander werkt komt het dat alle kauwen uiteindelijk toch hetzelfde doen, b.v. in een aaneengesloten troep naar huis vliegen.

Het kan echter zeer lang duren eer ze op elkaar zijn „afgestemd” en het gedrag van de dieren maakt dan op de mens een zeer „besluiteloze” indruk. En terecht: het ontbreekt de dieren

nu eenmaal aan het vermogen, bewust tot een bepaalde handeling over te gaan en daartoe alle andere eventueel aanwezige impulsen te onderdrukken. Ge zoudt er zenuwachtig van kunnen worden als ge zo'n troep kauwen een uur of langer tussen „kja en kjoeh-stemming” heen en weer geslingerd ziet.

Daar zit dan de schare op enige km afstand van huis op de akker. Voedsel zoeken doen ze niet meer, en de vogels zullen dus spoedig naar huis vliegen. „Spoedig” dan naar kauwenbegrip, wel te verstaan.

Als tenslotte enkele onder hen, meestal oude, invloedrijke vogels, al kjoeh-roepend opvliegen, volgt hen wel is waar de hele vlucht op de wijk, maar zodra ze vliegen blijkt het dat vele anderen nog in kja-stemming verkeren. Nu begint een einde-loos gekja en gekjoeh; de schare cirkelt wat rond en strijkt tenslotte weer op een veld neer, soms nog verder van huis dan voorheen. Dat kan zich een dozijn keren herhalen. Zeer geleidelijk wordt de kjoeh-stemming groter en pas wanneer die een aanzienlijk overwicht bereikt heeft, infecteert hij bliksemsnel ook de anderen en vliegen de vogels, in de letterlijke zin van het woord, „eenstemmig” en eensgezind naar huis.

Na een paar jaar overkwam de kolonie een catastrofe waarvan de oorzaak nog steeds in het duister ligt.

Teneinde de verliezen tijdens de najaars trek te voorkomen, werden de vogels van November tot Februari in de volière opgesloten. Ik liet hen daar door een als nauwgezet bekend staande assistent verzorgen, aangezien ik destijds zelf nog in Weenen woonde. Op een dag waren ze allemaal weg. Er was een gat in het gaas, mogelijk door een sterke windvlaag ontstaan, twee kauwen vond men dood en de andere waren verdwenen. Mogelijk is een marter aan het werk geweest, maar ik weet het niet.

Dit verlies was een van de bitterste die ik ooit geleden heb met mijn dieren, en toch kwam er nog iets goeds uit voort, namelijk enkele waarnemingen die ik anders wellicht niet had kunnen doen.

Het begon er mee, dat er na een paar dagen opeens weer één kauw terug was: Roodgeel, de ex-koningin, de eerste kauw die in Altenberg had gebroed en er haar jongen had groot gebracht.

Terwille van haar, opdat zij niet zo eenzaam zou zijn, kweek-

te ik weer vier jonge kauwen op, en toen ze vliegvaardig waren, zette ik ze bij Roodgeel in de volière.

Maar ik had honderd andere dingen aan het hoofd en merkte inderhaast niet op dat er weer een groot gat in het gaas was. Nog voor ze aan Roodgeel gewend waren, wisten de vier jongen gelijktijdig te ontsnappen, en dicht op elkaar, vergeefs leiding bij elkaar zoekend, cirkelden ze hoger en hoger tot ze tenslotte boven aan de berghelling neerstreken, verweg van huis, midden in een dicht beukenbos.

Ik kon hen daar niet bereiken, en daar de vogels er niet aan gewend waren naar mijn roepen te luisteren of mij achterna te vliegen, had ik niet veel hoop, ze nog ooit terug te zien. Zeker, Roodgeel had ze al kjoeh-roepend naar huis kunnen halen, daar de „consuls”, de oude leden van een kolonie zich nu eenmaal over elk verdwaald jong ontfermen, maar aangezien ze pas een halve dag bij elkaar waren, beschouwde Roodgeel de jongen nog niet als koloniegenoten. Toen kreeg ik een geweldige inval!

Ik kroop weer terug naar binnen door het zolderraam en was even later alweer op het dak met een geweldig grote, zwartgele vlag, die op menige verjaardag van de oude Franz Josef op mijn vaders huis gewapperd had, onder de arm. Vlak bij de bliksem-aflaider, op het hoogste topje van het dak, begon ik nu als een wanhopige met die staatkundige antiquiteit te zwaaien. Mijn plan was als volgt: hierdoor hoopte ik Roodgeel dermate aan het schrikken te brengen dat ze zich zeer hoog in de lucht zou verheffen zodat de jongen haar vanuit het bos zouden zien en zouden beginnen te roepen. Hopelijk zou de oude dan met een kjoeh-reactie antwoorden en de verloren schapen thuisbrengen.

Roodgeel cirkelde wel hoog, maar nog niet hoog genoeg. Ik stiet de ene strijdkreet na de andere uit en zwaaide als een gek met Franz-Josefs vlag. Op straat begonnen mensen samen te troepen. Later zou ik mijn gedrag wel uitleggen, ik hief een nieuw indianengehuil aan. Roodgeel steeg nog een paar meter hoger. En daar riep reeds een jonge kauw op de berg. Ik hield op met vendelzwaaien en keek uitblazend omhoog naar de rondcirkelende oude kauw. En, bij alle vogelkoppige goden van Egypte, zij versnelde haar vleugelslag, steeg nog wat en sloeg vastberaden de richting van het bos in. „Kjoeh” riep ze, „kjoeh”,

kom terug, kom terug. Zo snel ik kon rolde ik de vlag weer op en verdween door het zolderraam.

Tien minuten later waren alle vier de jongen weer thuis met Roodgeel. Zij was even moe als ik. Maar van dat ogenblik af is ze de trouwe leidster van de jongen geweest, en ze heeft ze niet meer weg laten vliegen.

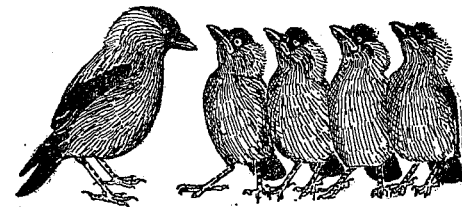
Uit de vier is in de loop der jaren een rijkbevolkte kolonie gegroeid, met aan het hoofd een vrouw, en wel Roodgeel. Daar het leeftijdsverschil tussen haar en de anderen zeer groot was, had ze zelfs meer zeggenschap en autoriteit als in de andere gevallen het mannetje dat despoot is. Zij overtrof alle voorafgaande mannelijke heersers in bekwaamheid om de troep bijeen te houden. Trouw geleidde ze alle jongen en ze was voor allen een moeder, want zelf had ze geen kinderen.

Dit zou een mooi eind van de levensroman van kauw Roodgeel zijn: de onbaatzuchtige weduwe als beschermster van het Algemeen Belang...

Maar de werkelijkheid zorgde voor zo'n stuiversroman-achtig slot, dat ik het nauwelijks durf te vertellen.

Drie jaar na de grote catastrofe, op een zonnige, winderige dag in het vroege voorjaar, een echte trekdag, toen hoog in de lucht vlucht na vlucht van kauwen en roeken voorbijtrok, viel er plotseling uit een van die troepen een vleugelloos, torpedo-vormig projectiel in suizende vaart naar omlaag. Dicht boven ons dak veranderde het projectiel in een vogel die zijn val met een lichte zwaai afremde en behendig op de weerhaan neerstreek. Daar zat dan een reusachtig grote mannetjeskauw met staalglanzende vleugels en zulke prachtige zijdige, haast witte nekveren, als ik voordien nog nooit had gezien.

En Roodgeel, de koningin, Roodgeel de Despote, gaf zich zonder slag of stoot over. Het heerszuchtige manwijf veranderde op slag weer in een schuchter, onderworpen meisje dat zo mooi met de staart zwaaide en zo bekoorlijk met de vleugels trilde als een kauwenbruidje maar doen kan. Reeds een paar uur na aankomst van het mannetje waren ze twee zielen, één gedachte en ge-

droegen ze zich als een langgetrouwd stel. Het was ook belangwekkend te zien dat de nieuwe echtgenoot vrijwel geen strijd te voeren had met de andere kauwen. Nu hij door de heerseres als despoot erkend werd, stond hij meteen als „nummer een” geboekstaafd bij de anderen.

Dergelijk gedrag ken ik verder alleen bij de honden.

Ik heb er geen enkel wetenschappelijk bewijs voor, dat die andere kauw Geelgroen was, de zoekgeraakte echtgenoot van Roodgeel. Want de gekleurde celluloidringen waren al lang stukgegaan en verloren, ook Roodgeel was de hare al lang kwijt. Het staat echter buiten twijfel dat de vogel een lid van de vroegere kolonie geweest was, dat bleek uit zijn tamheid en het argeloze gemak waarmee hij de zolderkamer binnenging. In het wild opgegroeide kauwen die bij ons in de kolonie kwamen wonen gedroegen zich altijd heel anders. Hij was stellig een van de vier of vijf oudsten, van de „consuls” van de eerste kolonie. Maar ik geloof — en hoop — dat de rakker werkelijk de oude Geelgroen was.

Die twee hebben nog heel wat jongen gehad en grootgebracht. Op het ogenblik zijn er in Altenberg meer kauwen dan beschikbare nestelplaatsen. In elke muurnis, elke schoorsteen zit een nest.

Lang voor de laatste oorlog schreef mijn vader in zijn autobiografie n.a.v. de kauwen:

„Zwermen van deze zwarte gasten vliegen vooral tegen de avond om de hoge gevels en roepen elkaar dan met doordringende kreten toe. Vaak lijkt het mij of ik hen versta: als blijvende gasten zullen wij trouw zijn aan onze woonplaats, en om dit huis cirkelen zolang er nog enkele stenen op elkaar staan die ons beschutting bieden.”

Blijvende gasten! Inderdaad, het is dat haast „tijdeloze” in de kauw dat zo tot ons gemoed spreekt. Wanneer de kauwen in de herfst of op een zachte winterdag hun lenteliedje beginnen te neuriën, als ze hun dolle spel uitvoeren met de geweldige krachten van de storm, dan roeren ze in mij dezelfde snaar aan als bij het zien van dennegroen onder de sneeuw of bij het horen van een zingend winterkoninkje op een heldere vriesdag; dezelfde gevoelswaarde die de kerstboom tot het symbool van hoop en bestendigheid heeft gemaakt.

Tsjok is al lang verdwenen, haar uiteindelijke lot is me onbekend. Roodgeel werd op hoge leeftijd door een vriendelijke buurman met een windbuks doodgeschoten, ik vond haar in de tuin liggen. Maar de kauwenkolonie in Altenberg leeft en bloeit. Kauwen vliegen om Altenberg, zij volgen precies dezelfde wegen die Tsjok als eerste vond, ze benutten teneinde omhoog te vliegen dezelfde opwaartse luchtstroom waarvan Tsjok voor het eerst de bruikbaarheid ontdekte. Ze leven trouw volgens de tradities die in de eerste kolonie golden en die Roodgeel aan de huidige overgedragen heeft.

Hoe dankbaar zou ik het lot zijn als ook ik in mijn leven een weg kon vinden, één enkele maar, die geslachten lang na mij nog werd gevolgd. Om dan nog maar te zwijgen over de dankbaarheid voor het vinden van een „opwaartse luchtstroom” die in de toekomst een andere natuuronderzoeker zou kunnen helpen „omhoog te komen” en zodoende wat verder te kijken dan ik!